

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ВПЛИВ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

©2025 ЮРЧИШЕНА Л. В., ТАРНАРУЦЬКА В. В., ЩЕРБАТА А. В.

УДК 336.671: 658.14
JEL: G32; H21; H25; L25

Юрчишена Л. В., Тарнаруцька В. В., Щербата А. В. Диференційований вплив податку на прибуток підприємств на фінансові результати суб'єктів господарювання

Метою статті є здійснення комплексної оцінки впливу податку на прибуток підприємств України на їхні фінансові результати з урахуванням їх розподілу на великі, середні та малі, економічних умов функціонування та податкового навантаження, а також обґрунтування й удосконалення концептуальної моделі диференційованого впливу податку на прибуток залежно від масштабу підприємства. У процесі дослідження використано статистичні дані за 2020–2024 рр., застосовано метод аналізу та синтезу, коефіцієнтний, динамічний і кореляційний аналіз, використано концептуальний і системний підходи для оцінки взаємозв'язку між фінансовими результатами підприємств та їх податковим навантаженням. Здійснено комплексну оцінку впливу податку на прибуток підприємств на фінансові результати з урахуванням їх розподілу на великі, середні та малі. Обґрунтовано вплив податку на прибуток підприємств на фіскальну ефективність держави та ключового чинника фінансового менеджменту підприємств, що формує обсяг доступних фінансових ресурсів, забезпечує інвестиційний потенціал і стратегічні напрями розвитку бізнесу. Визначено диференційований вплив податку на прибуток на фінансові результати діяльності малих, середніх і великих підприємств у період економічної нестабільності, зокрема: великі підприємства є більш стійкими до зовнішніх криз і забезпечують стабільні податкові платежі до бюджету, тоді як середні та малі підприємства значно гостріше реагують на зовнішні шоки, що проявляється в різких коливаннях їх прибутковості та нерівномірних податкових надходженнях. Виявлено тісний кореляційний зв'язок між обсягами податку на прибуток підприємств і їх фінансовими результатами, що характеризує високу залежність фіскальних надходжень від прибутковості реального сектора економіки. Проаналізовано динаміку частки податку на прибуток у доходах Зведеного бюджету та ВВП, що дозволило визначити вплив економічних, політичних і регуляторних факторів на фіскальну ефективність податку. Запропоновано концептуальну модель диференційованого впливу податку на прибуток залежно від масштабу підприємства (великі, середні, малі), яка враховує рівень ризиків, стійкість до криз і фінансові можливості бізнесу. Обґрунтовано необхідність адаптації податкової політики з урахуванням специфічних особливостей функціонування підприємств залежно від їх масштабу, що забезпечить підвищення ефективності оподаткування та сприятиме сталому розвитку економіки. Перспективи подальших досліджень є передумовою для формування стратегій податкового планування, удосконалення фінансової політики підприємств і підвищення фіскальної ефективності оподаткування.

Ключові слова: податок на прибуток підприємств, фінансовий результат, прибуток, податкове навантаження, великі, середні та малі підприємства.

Рис.: 7. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 9.

Юрчишена Людмила Вікторівна – доктор економічних наук, доцент, завідувачка кафедри фінансів і банківської справи, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: l.yurchishena@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5904-0758>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AEQ-8743-2022>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57288725400>

Тарнаруцька Вікторія Валентинівна – магістрант, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: tarnarutska.v@donnu.edu.ua

Щербата Анна Володимирівна – магістрант, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: shcherbata.a@donnu.edu.ua

UDC 336.671: 658.14
JEL: G32; H21; H25; L25

Yurchyshena L. V., Tarnarutska V. V., Shcherbata A. V. Differentiated Impact of Corporate Income Tax on the Financial Results of Economic Entities

The aim of the article is to conduct a comprehensive assessment of the impact of corporate income tax on the financial results of enterprises in Ukraine, taking into account their classification into large, medium, and small enterprises, the economic conditions of their operations, and the tax burden. Additionally, the article aims to substantiate and refine the conceptual model of the differentiated impact of corporate income tax depending on the scale of the enterprise. The study used statistical data for 2020–2024 and applied methods of analysis and synthesis, coefficient, dynamic, and correlation analysis, as well as conceptual and systematic approaches to evaluate the relationship between the financial results of enterprises and their tax burden. A comprehensive evaluation of the impact of corporate income tax on financial results was performed, considering the distribution of enterprises into large, medium, and small categories. The impact of corporate income tax on the State's fiscal efficiency and as a key factor in corporate financial management, which determines the volume of available financial resources, ensures investment potential, and shapes the strategic directions of business development, has been substantiated. The differentiated impact of corporate income tax on the financial performance of small, medium, and large enterprises during periods of economic instability has been identified. In particular, large enterprises are more resilient to external crises and provide stable tax payments to the budget, whereas medium and small enterprises respond much more sharply to external shocks, which is reflected in significant fluctuations in their profitability and uneven tax revenues. A strong correlation between

the amount of corporate income tax and enterprises' financial results has been revealed, highlighting the high dependence of fiscal revenues on the profitability of the real sector of the economy. The dynamics of the profit tax share in the revenues of the Consolidated Budget and GDP have been analyzed, which allowed determining the impact of economic, political, and regulatory factors on the tax's fiscal efficiency. A conceptual model of the differentiated impact of the profit tax depending on the enterprise size (large, medium, small) has been proposed, taking into account the level of risks, crisis resilience, and financial capacity of businesses. The necessity of adapting tax policy considering the specific features of enterprise functioning depending on their size has been substantiated, which will ensure increased taxation efficiency and promote sustainable economic development. Prospects for further research are a prerequisite for forming tax planning strategies, improving enterprises' financial policies, and enhancing the fiscal efficiency of taxation.

Keywords: corporate income tax, financial result, profit, tax burden, large, medium, and small enterprises.

Fig.: 7. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 9.

Yurchyshena Liudmyla V. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Finance and Banking, Vasyl Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: l.yurchyshena@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5904-0758>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AEQ-8743-2022>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57288725400>

Tarnarutska Viktoriia V. – Master's Student, Vasyl Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: tarnarutska.v@donnu.edu.ua

Shcherbata Anna V. – Master's Student, Vasyl Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: shcherbata.a@donnu.edu.ua

Податок на прибуток підприємств посідає ключове місце в механізмі формування фінансових результатів суб'єктів господарювання, оскільки безпосередньо впливає на величину чистого прибутку, структуру грошових потоків та фінансову стійкість підприємств. Через механізм оподаткування держава формує умови відтворення капіталу, інвестиційної активності та довгострокового розвитку бізнесу, одночасно забезпечуючи значну частку доходів зведеного бюджету. Для підприємств податок на прибуток є зовнішнім фінансовим обмеженням, яке визначає обсяг ресурсів, доступних для реінвестування, модернізації та стратегічного розвитку. У цьому контексті виникає необхідність науково обґрунтованої оцінки впливу податку на прибуток підприємств на їх фінансові результати з урахуванням галузевих, масштабних і фінансових особливостей діяльності, що зумовлює актуальність даного дослідження.

У сучасних наукових дослідженнях значна увага приділяється вивченню впливу податку на прибуток на фінансові результати діяльності підприємств. Зокрема, у працях Кузьмінський В., Пилипенко О. та Попович Д. [1] досліджують протиріччя між фіскальними інтересами держави та прагненням підприємств мінімізувати податкове навантаження. Яремко І. Й. та Квасницький А. М. [2] звертають увагу на особливості податкової політики в умовах економічної нестабільності та воєнних криз. Хорошилова І. О. [3] наголошує на важливості податку на прибуток як джерела бюджетних надходжень і фактора макроекономічної стабільності. Тіщенко І. В. і Кушал І. М. [8] аналізують вплив податкового навантаження на ліквідність та фінансові показники підприємств. Водночас,

попри широкий спектр досліджень, залишається недостатньо вивченим диференційований вплив податку на прибуток на фінансові результати великих, середніх і малих підприємств, що визначає актуальність подальшого дослідження в цій сфері.

Попри наявність досліджень щодо впливу податку на прибуток на фінансові результати підприємств, недостатньо вивчено диференційований вплив податкового навантаження на малі, середні та великі підприємства в умовах економічної нестабільності. Зокрема, недостатньо розкрито питання адаптації фінансових стратегій і взаємозв'язку між податковим навантаженням і результатами діяльності різних категорій бізнесу, що ускладнює формування ефективних податкових і фінансових політик.

Метою статті є здійснення комплексної оцінки впливу податку на прибуток підприємств України на їхні фінансові результати з урахуванням їх розподілу на великі, середні та малі, економічних умов функціонування та податкового навантаження, а також обґрунтування й удосконалення концептуальної моделі диференційованого впливу податку на прибуток залежно від масштабу підприємства.

Для дослідження впливу податку на прибуток підприємств на їх фінансові результати було застосовано комплексний підхід, що включав: збір і систематизацію статистичних даних за 2020–2024 рр. щодо фінансових показників та податкових платежів різних категорій підприємств; метод аналізу та синтезу для виявлення базових тенденцій динаміки прибутковості та податкового навантаження; коефіцієнтний і динамічний аналіз для оцінки частки податку на прибуток у доходах зведеного бюджету та ВВП; кореляцій-

ний аналіз для кількісного визначення ступеня взаємозв'язку між обсягом сплаченого податку та фінансовими результатами великих, середніх і малих підприємств; концептуальний підхід для визначення моделі диференційованого впливу податку на прибуток; системний підхід для всебічної оцінки впливу податкового навантаження на фінансову стійкість і розвиток підприємств в умовах економічної нестабільності.

Податок на прибуток підприємств є одним із ключових елементів податкової системи, який безпосередньо впливає на фінансові результати підприємств та, як наслідок, на їхню стратегію фінансового менеджменту.

Податок на прибуток виступає важливим інструментом державного впливу на економічну активність підприємств, оскільки через вилучення частини чистого доходу формуються бюджетні надходження та змінюються їхні фінансові результати. Саме тому пряме оподаткування має суперечливий характер: з одного боку, держава зацікавлена в максимізації доходів бюджету за рахунок одного з ключових податків, а з іншого – підприємства прагнуть мінімізувати податковий тиск, аби зберегти більше ресурсів для інвестицій, розширення діяльності та підвищення прибутковості [1].

Сучасна система оподаткування виявилася недостатньо пристосованою до кризових викликів, зокрема через зниження економічної активності та інфляційні процеси. Це призводить до зменшення податкових надходжень і вимагає пошуку нових механізмів удосконалення податкової політики [2].

Податок на прибуток формує не лише фіскальне навантаження, а й систему економічних стимулів і обмежень, які безпосередньо впливають на фінансові рішення підприємств. Його роль виходить за межі простого вилучення частини доходу, адже податок інтегрується в усі ключові елементи фінансового менеджменту – від планування та оцінки прибутковості до інвестиційної діяльності. Структурну взаємодію цих аспектів відображено на *рис. 1*.

Податок на прибуток безпосередньо пов'язаний із прибутковістю підприємства, адже базою є фінансовий результат до оподаткування, що зумовлює потребу в ретельному плануванні доходів, витрат та інших показників. Водночас податок впливає на формування грошових потоків, ліквідність, можливості реінвестування та дивідендну політику, роблячи його важливим елементом фінансової стратегії.

Значний вплив має і відображення поточного та відстроченого податку у фінансовій звітності, оскільки воно формує інформаційну базу для

акціонерів, інвесторів і кредиторів. Як інструмент державної політики податок на прибуток забезпечує бюджетні надходження та впливає на макроекономічну стабільність, що підприємства мають враховувати у своїх довгострокових рішеннях [3]. Усе це підкреслює його стратегічну роль у фінансовому менеджменті.

Процес управління прибутком повинен відбуватися в певній послідовності та забезпечувати реалізацію стратегічної мети підприємства [4]. Ефективне управління податковими зобов'язаннями та прогнозування податкових платежів є невід'ємною частиною фінансового управління, здатною забезпечити стійкий розвиток підприємства в умовах мінливої податкової та економічної ситуації.

Динаміка фінансових результатів підприємств України за період 2020–2024 рр. (*рис. 2*) відображає суттєві відмінності у стійкості та здатності до відновлення різних категорій бізнесу в умовах економічної нестабільності. Аналіз зазначених показників є критично важливим для розуміння реального податкового навантаження та його впливу на кінцеву ефективність діяльності підприємств.

Загальна тенденція, відображена на *рис. 2*, демонструє період значного економічного зростання у 2021 році, різкого падіння у 2022 році та помірного відновлення протягом 2023–2024 рр. У 2020 році фінансовий результат до оподаткування був переважно позитивним: великі підприємства сформували 61,9 млрд грн, середні – 85,1 млрд грн. Водночас малі підприємства вже зафіксували збиток у розмірі 12,3 млрд грн, що свідчить про їхню вищу чутливість до економічних викликів, що, ймовірно, пов'язано з пандемічними обмеженнями, порушенням глобальних ланцюгів постачання та падінням попиту.

У 2021 році спостерігається різке зростання прибутковості, особливо серед великих підприємств, які отримали 534,6 млрд грн фінансового результату до оподаткування, що є наслідком відновлення економічної активності, реалізації відкладених інвестиційних проектів та адаптації до нових умов. Середні та малі підприємства демонстрували позитивну динаміку – 320,8 млрд грн і 178,5 млрд грн відповідно.

Для 2022 р. характерним є різкий спад фінансових результатів: великі, середні та малі підприємства зазнали значних збитків загальним обсягом 216,2 млрд грн. Це період початку повномасштабної війни, що зумовила глибоку економічну кризу, зниження виробничої активності та переорієнтацію бізнесу на виживання в нових умовах. У 2023–2024 рр. характерним є поступове відновлення, підприємства демонструють стабільне зростання

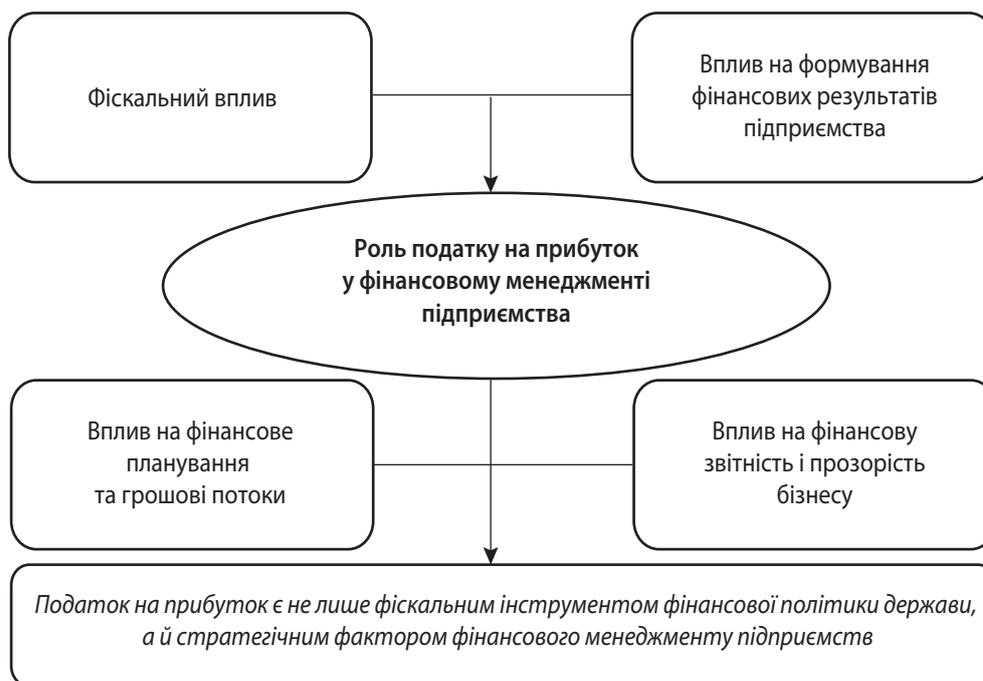

Рис. 1. Роль податку на прибуток підприємств у фінансовому менеджменті

Джерело: авторська розробка.

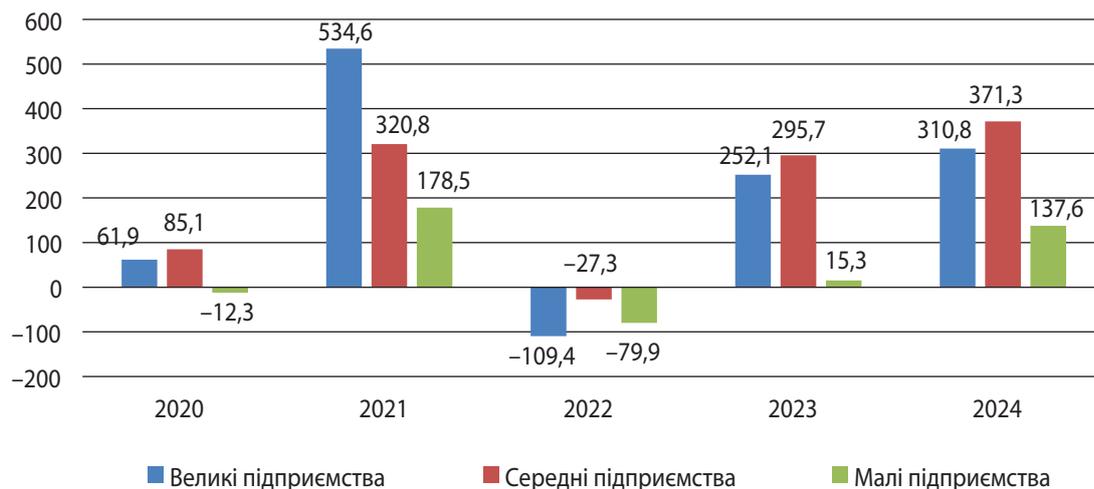

Рис. 2. Фінансовий результат до оподаткування з розподілом на великі, середні та малі підприємства України у 2020–2024 рр., млрд грн

Джерело: складено авторами на основі [5].

фінансових результатів протягом періоду. Це свідчить про їх адаптацію до нових умов і можливу ефективність антикризових заходів.

Оцінка динаміки зміни чистого прибутку (збитку) великих, середніх і малих підприємств у 2020–2024 рр. (рис. 3) визначає не тільки ефективність операційної діяльності, а й вплив податкового навантаження.

2020 рік характеризувався помірним зростанням фінансового результату, ймовірно, під впливом пандемії. Великі підприємства отримали 27,6 млрд грн прибутку, а середні – 65,9 млрд грн. Вод-

ночас, малі підприємства зафіксували збиток у 25,5 млрд грн, демонструючи найбільшу вразливість.

Показники 2021 року відображають економічне відновлення. Великі підприємства досягли 443,8 млрд грн прибутку, середні – 279,4 млрд грн, а малі вийшли на значний позитивний результат – 162 млрд грн. У 2022 р. внаслідок повномасштабного вторгнення всі три групи підприємств зазнали значних збитків. Водночас, у 2023 р. відбувається стійке відновлення за рахунок адаптації підприємств до нових умов. Великі

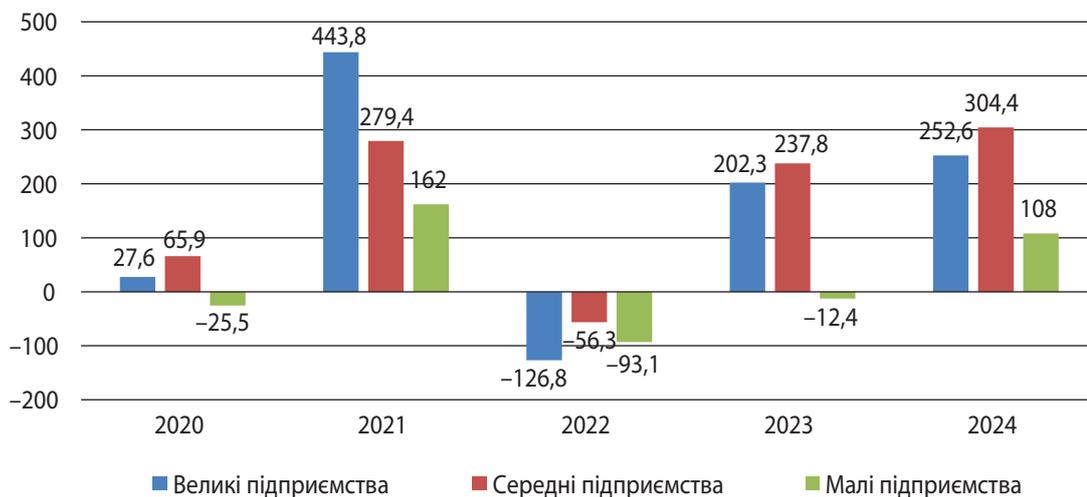

Рис. 3. Динаміка чистого прибутку (збитку) підприємств з розподілом на великі, середні та малі у 2020–2024 рр., млрд грн

Джерело: складено авторами на основі [5].

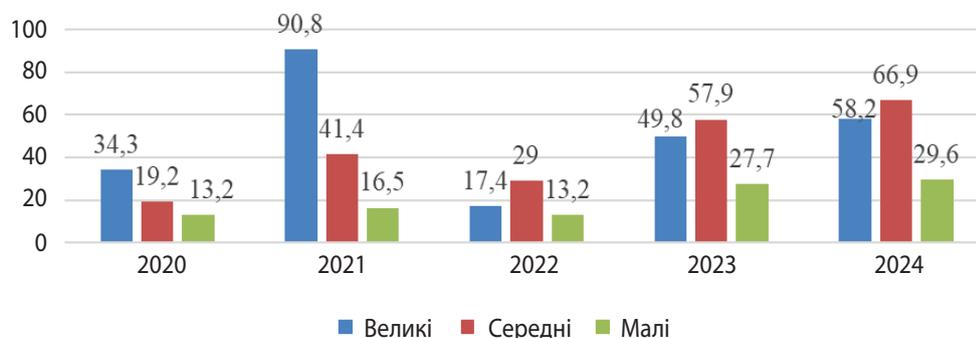

Рис. 4. Динаміка сплати податку на прибуток підприємств з розподілом на великі, середні та малі у 2020–2024 рр., млрд грн

Джерело: складено авторами на основі [5].

підприємства отримали значні прибутки (202,3 млрд грн). Середні – стали лідерами року із прибутком 237,8 млрд грн. Водночас малі підприємства залишалися у збитку (–12,4 млрд грн), що свідчить про повільніші темпи відновлення цього сектора. 2024 рік відзначається подальшим зростанням прибутковості.

Оскільки податок на прибуток безпосередньо впливає на величину чистого фінансового результату, аналіз обсягів сплаченого податку підприємствами різного масштабу дозволяє оцінити їхню фіскальну роль та встановити, наскільки податкові платежі співвідносяться з рівнем прибутковості, що сприяє глибшому розумінню структури податкового навантаження та його впливу на фінансові результати.

Динаміка сплати податку на прибуток підприємствами різних груп (рис. 4) повністю корелює з тенденціями формування їхнього фінансового результату. Найбільші обсяги податкових

надходжень забезпечують великі підприємства, зокрема у 2021 та 2024 роках, у яких суми податку становили 90,8 млрд грн та 58,2 млрд грн відповідно. Податкові платежі середніх підприємств також демонструють стабільне зростання після кризового 2022 року, досягнувши 66,9 млрд грн у 2024 році. Малі підприємства характеризуються значно нижчими податковими зобов'язаннями, що зумовлено як їхніми масштабами, так і періодичним формуванням збитків. Загалом структура сплати податку на прибуток відображає відновлення економічної активності після 2022 року та підкреслює ключову фіскальну роль великих і середніх підприємств у наповненні бюджету.

Варто зазначити, що обсяги сплаченого податку на прибуток підприємств не є прямим показником їх податкового навантаження, оскільки вони формуються під впливом не лише законодавчо встановленої ставки податку в роз-

мірі 18%, а, передусім, – величини отриманого фінансового результату. Зміни сум податкових платежів зумовлюються коливаннями прибутковості підприємств, наявністю збитків у окремі періоди, а також особливостями формування об'єкта оподаткування. Крім того, застосування податкових різниць, що коригують фінансовий результат до оподаткування, може як зменшувати, так і збільшувати базу оподаткування, що безпосередньо відображається на динаміці фактичних надходжень податку на прибуток.

Для подальшого аналізу впливу податку на прибуток на фінансові результати підприємств доцільно розглянути кореляційний зв'язок між надходженнями від цього податку та обсягом прибутку чи збитку підприємств різних груп. Такий аналіз дозволяє оцінити ступінь взаємозалежності цих показників і визначити, наскільки податкові платежі корелюють із фінансовим станом підприємств (табл. 1).

Кореляційний аналіз демонструє високий рівень взаємозалежності між обсягом податкових надходжень і фінансовими результатами підприємств різних груп у період 2020–2024 років, про що свідчить коефіцієнт кореляції 0,87. Отримане значення коефіцієнта кореляції вказує на наявність тісного статистичного зв'язку між сумами податку на прибуток і показниками прибутковості підприємств,

що є важливим індикатором ефективності податкової політики та її впливу на стабільність і розвиток підприємств різного масштабу.

Оцінка впливу податку на прибуток підприємств на їх фінансові результати передбачає аналіз динаміки частки цього податку у структурі доходів Зведеного бюджету та у валовому внутрішньому продукті (ВВП) за останні роки. Такий підхід дозволяє виявити закономірності змін податкового навантаження та їхній вплив на економічну активність підприємств (рис. 5).

Як видно з рис. 5, частка податку на прибуток у доходах Зведеного бюджету зросла до 9,86% у 2021 році, проте у 2022–2023 роках суттєво знизилася до 5,94% та 5,13% відповідно, що свідчить про вплив економічних викликів та змін у податковому регулюванні. У 2024 році ця частка відновилася до 8,34%, а на початку 2025 року становила 7,25%. Аналогічна динаміка простежується і в частці податку на прибуток у ВВП, де після зниження у 2022–2023 роках відбулося різке зростання у 2024–2025 роках. Такі коливання відображають нестабільність податкового навантаження на підприємства та впливають на їхні фінансові результати, що є ключовим фактором для оцінки ефективності податкової політики та її ролі в економічному розвитку.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу динаміки фінансових показників підприємств

Таблиця 1

Кореляційний зв'язок між надходженнями від податку на прибуток та обсягом фінансових результатів підприємств у 2020–2024 рр.

Рік	Тип підприємств	Фінансовий результат підприємств (прибуток/збиток), млрд грн	ПнП підприємств, млрд грн	Показник кореляції, r
2020	Великі	27,6	34,3	0,87
	Середні	65,9	19,2	
	Малі	-25,5	13,2	
2021	Великі	443,8	90,8	
	Середні	279,4	41,4	
	Малі	162	16,5	
2022	Великі	-126,8	17,4	
	Середні	-56,3	29	
	Малі	-93,1	13,2	
2023	Великі	202,3	49,8	
	Середні	237,8	57,9	
	Малі	-12,4	27,7	
2024	Великі	252,6	58,2	
	Середні	304,4	66,9	
	Малі	108	29,6	

Рис. 5. Динаміка частки податку на прибуток підприємств у доходах Зведеного бюджету та у ВВП протягом 2020–2025 рр.

Джерело: складено авторами на основі [6; 7].

різних груп, доцільно розглянути структурні елементи формування фінансового результату, оскільки саме вони визначають різницю між отриманим прибутком до оподаткування та кінцевим чистим прибутком або збитком. Незважаючи на те, що окремі підприємства демонструють від’ємний фінансовий результат, механізм його формування залишається незмінним і відображає взаємозв’язок між доходами, витратами та податковими зобов’язаннями (рис. 6).

На рис. 6 відображено етапи формування чистого фінансового результату підприємства з урахуванням ролі податку на прибуток у структурі фінансових результатів діяльності. Формування

чистого фінансового результату здійснюється на основі чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) шляхом віднімання собівартості, що дозволяє визначити величину валового прибутку. Подальше врахування інших операційних доходів і витрат, адміністративних витрат і витрат на збут дозволяє оцінити фінансовий результат від операційної діяльності. Інтеграція фінансових та інших доходів і витрат забезпечує визначення фінансового результату до оподаткування, який узагальнює результати операційної та фінансової діяльності підприємства. На цьому етапі вирішального значення набувають управлінські рішення у сфері амортизаційної політики (вибір методів

Рис. 6. Вплив податку на прибуток підприємства на фінансові результати діяльності підприємств

Джерело: складено авторами на основі [8].

і строків нарахування амортизації) та кредитної політики (обсяг залученого капіталу та рівень відсоткових витрат), що безпосередньо впливають на величину прибутку до оподаткування.

Чистий фінансовий результат діяльності підприємства визначається після врахування податку на прибуток, який зменшує фінансовий результат до оподаткування та формує величину чистого прибутку/збитку, що залишається в розпорядженні суб'єкта господарювання. При цьому фактична сума податкових зобов'язань залежить не лише від законодавчо встановленої ставки податку, а й від особливостей податкової політики підприємства та механізму застосування податкових різниць. Відповідно до статті 134 Податкового кодексу України, підприємства з річним чистим доходом понад 40 млн грн зобов'язані здійснювати коригування фінансового результату до оподаткування, що може призводити як до збільшення, так і до зменшення бази оподаткування [9]. У цьому

контексті податок на прибуток слід розглядати не лише як фіскальний інструмент формування бюджетних надходжень, а як вагомий чинник впливу на обсяг чистого прибутку, фінансову стійкість та інвестиційні можливості підприємства, що визначає його здатність до стабільного розвитку в сучасних економічних умовах.

Узагальнення результатів проведеного дослідження дозволяє визначити відмінності у впливі податку на прибуток на фінансові результати підприємств залежно від їхнього масштабу. Рівень стійкості, доступ до ресурсів та чутливість до зовнішніх факторів суттєво відрізняються у великих, середніх і малих підприємств, тому податкове навантаження формує нерівномірні наслідки для кожної групи. Наведена нижче концептуальна модель узагальнює ці відмінності та наочно демонструє диференційований характер впливу податку на прибуток (рис. 7).

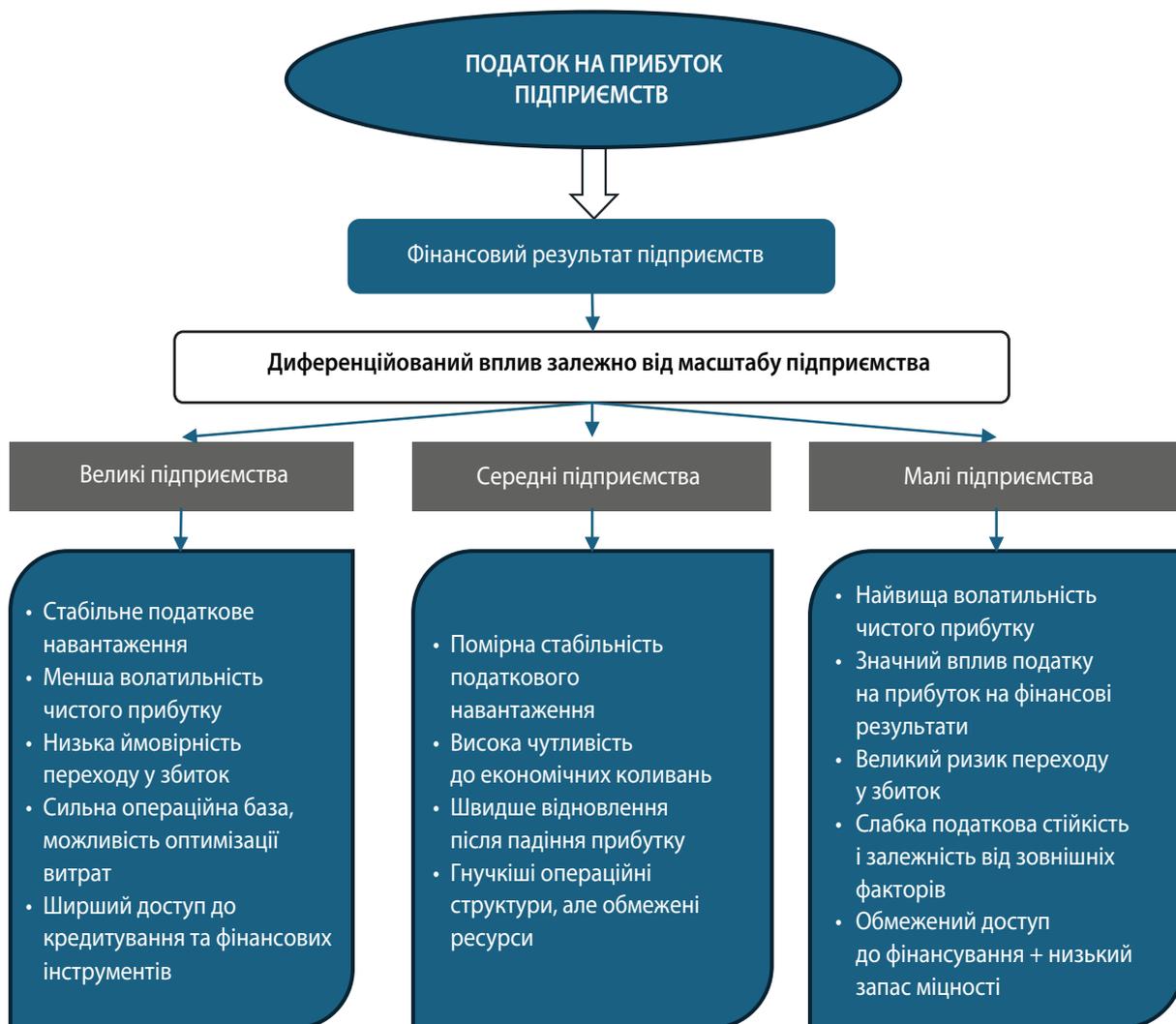

Рис. 7. Концептуальна модель диференційованого впливу податку на прибуток залежно від масштабу підприємства

Джерело: власна розробка авторів.

Запропонована модель диференційованого впливу податку на прибуток залежно від масштабу підприємства демонструє, що податкове навантаження та його вплив на фінансові результати проявляються неоднаково у великих, середніх і малих суб'єктів господарювання. Вона наочно показує, що однакова ставка податку формує різний рівень стійкості, чутливості та ризиків для підприємств різних груп, що підтверджує висновки проведеного дослідження.

Для великих підприємств характерна відносна податкова стабільність, нижча волатильність фінансових результатів та ширший доступ до фінансових інструментів, що мінімізує ризик переходу до збитковості. Податок на прибуток для цієї групи не є критичним фактором фінансових коливань, а вплив податкових змін частково нівелюється масштабом діяльності та високою операційною ефективністю.

Середні підприємства демонструють помірну чутливість до податкових умов: їхня реакція на зміни податку на прибуток проявляється швидше, але все ж не так гостро, як у малих. Гнучкі операційні структури дозволяють швидше адаптуватися, проте обмежені ресурси зберігають певні ризики зниження чистого прибутку.

Малі підприємства виявляються найбільш вразливими: волатильність чистого прибутку, значний вплив податкового навантаження та високі ризики збитковості свідчать про те, що податок на прибуток стає одним із ключових детермінантів їх фінансової нестабільності. Обмежений доступ до фінансування та низький запас міцності роблять податкові коливання особливо критичними.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження свідчать, що податок на прибуток впливає на фінансові результати підприємств, зокрема на показники фінансової стійкості, інвестиційної спроможності та здатності до відновлення в умовах зовнішніх економічних коливань. Характерними змінами чистого фінансового результату та податкового навантаження за 2020–2024 рр. для великих підприємств є відносно рівномірна динаміка податкових платежів, тоді як середні та малі підприємства більшою мірою зазнають впливу зовнішніх ризиків і нестабільності прибутковості. Виявлений високий рівень кореляції між податковими надходженнями та фінансовими результатами свідчить про тісний зв'язок податкової політики з економічною активністю підприємств. Отримані результати дозволяють глибше зрозуміти особливості формування фінансового результату та роль податку на прибуток у розвитку бізнесу, а також можуть бути використані для вдоскона-

лення податкової політики, формування фінансових стратегій підприємств і подальших наукових досліджень щодо податкового навантаження з податку на прибуток підприємств. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Кузьмінський В., Пилипенко О., Попович Д. Фінансово-господарська діяльність та податок на прибуток підприємств: контроверсійність інтересів. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. № 4. С. 20–28. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-20-28>
2. Яремко І. Й., Квасницький А. М. Податок на прибуток підприємств в Україні: мінуси та шляхи вдосконалення в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-161>
3. Хорошилова І. О. Роль податку на прибуток підприємств в формуванні бюджету країни. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2021. № 2. С. 196–204. DOI: <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2021.27.196>
4. Драченко А. І., Юрчишена Л. В. Концептуальний підхід до моделювання впливу фінансових показників на прибуток підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-44>
5. Економічна статистика. *Державна служба статистики*. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm
6. Податкові надходження. *Openbudget*. 2025. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
7. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
8. Тіщенко І. В., Кушал І. М. Прямі податки і їхній вплив на фінансовий стан підприємства. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2024. № 6. С. 141–147. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2024-286-6-141-147>
9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (дата оновлення: 26.11.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

REFERENCES

- Derzhavna sluzhba statyky. *Ekonomiczna statykyka* [Economic statistics]. https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm
- Drachenko A. I. & Yurchyshena L. V. (2022). Kontseptualnyi pidkhid do modeliuвання vplyvu finansovykh pokaznykiv na prybutok pidpriemstva [Conceptual approach to modeling the impact of financial indicators on enterprise profit]. *Ekonomiczna ta suspilstvo*, 44. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-44>

Khoroshylova I. O. (2021). Rol podatku na prybutok pidpryemstv v formuvanni biudzhetu krainy [The role of corporate income tax in the formation of the country's budget]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpryemnytstva*, 2, 196–204. <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2021.27.196>

Kuzminskiy V., Pylypenko O. & Popovych D. (2023). Finansovo-hospodarska diialnist ta podatok na prybutok pidpryemstv: kontroversiini interesiv [Financial and economic activities and corporate income tax: controversy of interests]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, 4, 20–28. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-20-28>

Minfin. Valovyi vnutrishnii produkt (VVP) v Ukraini [Gross domestic product (GDP) in Ukraine]. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

Openbudget. (2025). *Podatkovi nadkhozhenia* [Tax revenues]. <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>

Tishchenko I. V. & Kushal I. M. (2024). Priami podatky i yikhniy vplyv na finansovyi stan pidpryemstva [Di-

rect taxes and their impact on the financial condition of the enterprise]. *Visnyk Skhidnoukrajinskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia*, 6, 141–147. <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2024-286-6-141-147>

Yaremko I. Y. & Kvasnytskyi A. M. (2024). Podatok na prybutok pidpryemstv v Ukraini: minusy ta shliakhy vdoskonalennia v umovakh viiny [Corporate income tax in Ukraine: disadvantages and ways of improvement in war conditions]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 68. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-161>

Zakonodavstvo Ukrainy. (2025, November 26). Podatkovi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI (data onovlennia: 26.11.2025). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Стаття надійшла до редакції / Received: 09.12.2025.
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 23.12.2025

УДК 331.2:311.3
JEL: J26
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-12-401-410>

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ДИНАМІКИ ВИПЛАТ ПЕНСІЙ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПРИЗНАЧЕНИХ НА ПІЛЬГОВИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ

©2025 ВЕЛИКОІВАНЕНКО Г. І., ТЮПА О. В.

УДК 331.2:311.3
JEL: J26

Великоіваненко Г. І., Тюпа О. В. Аналіз стану та динаміки виплат пенсій, у тому числі призначених на пільгових умовах в Україні

Метою даного дослідження є аналіз стану системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, в тому числі в частині пенсій за віком, що призначаються на пільгових умовах працівникам, які працювали на роботах з (особливо) шкідливими та (особливо) важкими умовами праці. Аналізуючи наукові праці багатьох дослідників цієї тематики, було розглянуто специфічні особливості пільгового пенсійного забезпечення в Україні, проаналізовано основні параметри пенсійної системи в частині пільгових пенсій та чинники, які впливають на її стан. У результаті дослідження було проаналізовано стан функціонування системи пенсійного страхування в частині пенсій, що призначаються на пільгових умовах, визначено основні параметри такої системи та досліджено динаміку їх еволюції за останні роки, а також розглянуто чинники, які мають бути враховані при розробці концепцій реформування пенсійної системи в частині пільгових пенсій. Проведений авторами аналіз показав залежність діяльності пенсійної системи від багатьох чинників, у тому числі від таких, які не є достатньо висвітленими у звітності державних установ. Матеріали, викладені в статті, показують значущість проблематики в частині її впливу на видатки ПФУ і, відповідно, на видатки Державного бюджету України. Автори показують необхідність комплексного підходу до аналізу пенсійної системи України в частині пільгових пенсій, особливо коли йдеться про розробку концепцій її реформування. Такий комплексний підхід має враховувати не лише демографічні складові, а й тенденції щодо детінізації економіки держави, реформування законодавства про банкрутство, політичну, соціальну та воєнну складові. Проведені дослідження окреслюють коло задач, які потребують вирішення для покращення роботи пенсійної системи, і вирішення яких повинно передувати реформуванню пенсійної системи загалом. Матеріали статті можуть бути використані для подальшого дослідження пенсійної системи як в цілому, так і в частині пільгових пенсій.

Ключові слова: Пенсійний фонд України, пенсійна система, шкідливі умови праці, пенсії на пільгових умовах, списки № 1, 2.

Рис.: 7. **Бібл.:** 18.

Великоіваненко Галина Іванівна – кандидат фізико-математичних наук, професор, завідувачка кафедри штучного інтелекту, моделювання та статистики, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (просп. Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: ivanenko@kneu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6326-3965>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56505513000>

Тюпа Олексій Володимирович – аспірант кафедри штучного інтелекту, моделювання та статистики, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (просп. Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: oleksiy.tyupa@gmail.com